

POHLED MLADÝCH ČECHŮ V EU

EURO V ČESKÉ REPUBLICĚ

Předmluva

Luděk Niedermayer
europoslanec

Pandemie COVID-19 znovu ukázala, že i přes všechny nedostatky je pro naši zemi zcela zásadní být součástí "společné Evropy", kterou dnes reprezentuje Evropská unie. Hrozby a problémy, kterým čelíme a čelit budeme, jsou stále častěji takové povahy, že ani velké a silné země jim nejsou schopny čelit samy. I proto je našim zájmem nejen udržovat "naši Unii" funkční a akceschopnou (což není vždy snadné), ale též ji rozvíjet a na základě zkušeností její nedostatky napravit.

Je důležité, abychom nebrali stávající přínosy České republiky jako něco samozřejmého a oprostili se od u nás tak častého předpokladu, že Unie je pro naši zemi tak trochu kasička na peníze. I to je důležité, stejně tak, jako u nás vyzdvihovaný přínos společného trhu. Ale význam Unie pro své členy, nás nevyjímaje, je mnohem širší. Jsem rád, že na textu TOP týmu z.s., který je výsledkem diskuse mladých pravicově, či středově smýšlejících lidí u příležitosti blížícího se českého předsednictví Rady EU, je vidět, že toto si uvědomuje i generace dnešních vysokoškoláků.

Jako europoslanec rád vidím, že se text snaží postihnout mnoho dimenzí dnešní evropské spolupráce. TOP tým navíc ukazuje, že umí jít do detailu při posuzování problémů a výzev a hledání nejlepších řešení. Dělá mi velkou radost, že se mladí lidé z TOP týmu ve svém volném čase detailně a kompetentně zabývají otázkami, které jsou pro Evropany důležité. A tam, kde to je relevantní, se snaží hledat přístup k jejich řešení, který vychází ze stavu a potřeb života v České republice.

Vůbec mě nepřekvapují často zaznívající kritické tóny. Mnoho z nich sám sdílím a velmi vítám konstruktivní přístupy k hledání řešení.

Hloubka zpracování i samotný výběr témat dokazují, že mladí lidé dění v Evropské unii sledují a umí se v něm velmi dobře orientovat. A to přesto, že jak pravidla fungování Unie, tak hlavně problémy, kterým čelíme, jsou velmi složité. Nyní je ten pravý čas na vznik takových textů. Neb v reakci na vývoj ve světě, (například stále probíhající tragickou pandemii), musíme spolu hledat cesty, jak udělat svět (nejen pro Evropany) bezpečnější, stabilnější a odolnější.

I proto je třeba, aby se Unie (i mnoho věcí ve fungování jednotlivých zemí) změnila a byla schopna to, co od ní očekávají občané, lépe plnit. Proto věřím, že výsledkem všech budoucích debat na toto téma, včetně "Konference o budoucnosti Evropy", bude shoda na změnách, která ovlivní k lepšímu životy nás všech na desetiletí.

Ale jako vždy bude záležet na každém z nás, neb změny nemusí být automaticky k lepšímu. Jen kompetentní diskuse při porozumění stavu věcí a pochopení světa, ve kterém žijeme, může přinést ona "dobrá rozhodnutí". A proto je tak cenné, že si lidé z TOP týmu dali práci nad diskusí nad těmito tématy, prokázali vysokou kompetenci a též potřebnou ochotu hledat dobré kompromisy a ukazují, že to jde. Právě takový přístup by měl být v rámci nadcházejících diskusí pravidlem.

Pokud Vás budoucnost EU zajímá, a chápete, že i na Vašich názorech závisí, zda spolu dosáhneme toho, aby byl svět, ve kterém žijeme alespoň o trochu lepší, věřím, že Vás tato publikace zaujme. Srdečně Vás zvu i k přečtení všech 8 dalších bílých knih. Věřím, že Vás nezklamou a čas strávený nad jejich čtením bude i pro Vás časem dobře využitým.

POHLED MLADÝCH ČECHŮ V EU

EURO V ČESKÉ REPUBLICE

Euro v současnosti používá 19 členů Evropské unie. Další tři země již stanovily datum jeho přijetí. Evropskou měnou platí více než 390 milionů Evropanů. Jediným státem Evropské unie, který si vyjednal trvalou výjimku, je Dánsko. Euro sice nepoužívá, ale dánská koruna je na euro přímo navázaná. Výsledek je stejný, jako kdyby Dánsko evropskou měnou platilo. Ostatní členské státy EU mají povinnost euro přijmout. Následující země jej dosud nezavedly, nesjednaly si trvalou výjimku a zatím ani nestanovily datum přijetí: Česká republika, Polsko, Maďarsko a Švédsko. Proti přijetí eura se v posledním průzkumu Eurobarometer 487 (1) nejvíce vyslovují občané České republiky a Švédského království.

Dopad zavedení eura v České republice lze vyčíslit poměrně obtížně. Euro je jen měna. Jeho používání by zmírnilo kurzové a investiční riziko. Nemělo by mít žádný přímý dopad na ceny zboží a služeb či úspory domácností. Zkušenosti z jiných zemí však ukazují, že v některých případech k mírnému cenovému skoku došlo. Příčinou bylo zaokrouhlování cen směrem nahoru (3). „Zaokrouhlovací neduh“ Slovensko ošetřilo povinností pro obchodníky uvádět po určitou dobu po zavedení evropské měny u zboží cenu v eurech i slovenských korunách zároveň. Z dlouhodobého hlediska je vliv eura na růst cen jen těžko vyčíslitelný, závisel by na vývoji posilování či oslabování české koruny.

Nevýhodou zavedení eura je omezení vlastní monetární politiky. Monetární politika České národní banky není ani dnes zcela nezávislá na rozhodování Evropské centrální banky (ECB) a nastavenou monetární politiku ECB musí zohlednit ve svých rozhodnutích, například u nastavování sazeb. Dosud nedořešeným problémem České republiky je názor veřejnosti na přijetí eura. Podle posledního průzkumu „Eurobarometer 487“ (1) s přijetím evropské měny nesouhlasí 63 % obyvatel ČR. Za této situace by se euro muselo zavést proti vůli většiny populace, což by mohlo mít negativní politické důsledky.

1. Popis aktuálního stavu

1.1 Současný stav eurozóny

Eurem se začalo platit 1. ledna 1999, byť jen bezhotovostně, v 11 státech tehdejší eurozóny. Fyzické mince a bankovky se začaly používat od 1. ledna 2002. Prvními zeměmi eurozóny byly Německo, Belgie, Francie, Finsko, Itálie, Španělsko, Irsko, Lucembursko, Portugalsko, Rakousko a Nizozemí. Postupně se přidávaly další státy: Řecko (2001), Slovinsko (2007), Kypr a Malta (2008), Slovensko (2009), Estonsko (2011), Lotyšsko (2014), Litva (2015). Na používání evropské měny se dohodly s Evropskou unií i některé malé nečlenské země: Andorra, Monako, San Marino a Vatikán. Tyto státy získaly právo razit si vlastní mince. Bez oficiálního posvěcení Evropské unie používá euro Černá Hora a Kosovo, právo razit si vlastní mince ovšem nemají. Euro jako oficiální platidlo používají i některá zámořská teritoria evropských států. Celkově euro zavedlo 19 zemí a platí jím více jak 390 milionů lidí.

Eurozóna by se měla brzy rozrůst o Bulharsko a Chorvatsko. Oba státy vstoupily do systému směnných kurzů ERM II 1. 1. 2021. V systému musejí setrvat alespoň dva roky, evropskou měnu plánují tudíž zavést v roce 2023. Rumunsko ohlásilo přijetí eura na roky 2024 až 2028. Po odchodu Velké Británie z EU je Dánsko ze současných členských zemí jediným státem, který nemá povinnost euro zavést. Vyjednalo si s Evropskou unií trvalou výjimku. Je však součástí systému ERM II s dobrovolně zúženým flukтуаčním pásmem $\pm 2,25\%$, takže de facto euro používá. Podle přístupových smluv platí povinnost zavést evropskou měnu i pro Českou republiku, Polsko, Maďarsko a Švédsko. Žádný z těchto států zatím datum přijetí eura nestanovil. Populace v Polsku a Maďarsku je euru spíše nakloněna (1), zatímco v České republice a Švédském království převládá obecná skepse. Švédští občané přijetí evropské měny dokonce odmítli v roce 2003 ve všelidovém hlasování.

Pro přijetí eura je nezbytné naplnit tzv. konvergenční kritéria (9). V rámci nich se sleduje inflace, udržitelnost veřejných financí, sazby a stabilita měnového kurzu. Její zajištění je posledním krokem k přijetí evropské měny a probíhá vstupem do systému ERM II. V něm „kandidátské země“ setrvávají minimálně dva roky, během nichž nesmí kurz přesáhnout flukтуаční pásmo nastavené v rozmezí $\pm 15\%$.

1.2 Názor na euro v České republice

Česká republika se k přijetí eura zavázala při vstupu do Evropské unie v roce 2004. Tento závazek není nikterak omezen konkrétním termínem či datem. Proti přijetí eura se v České republice vyjadřuje 63 % populace, což je nejvyšší hodnota ze všech členských států Evropské unie. Současně se 73 % populace domnívá, že Česká republika není na zavedení eura dostatečně připravena (1) a výrazné procento obyvatel (43 %) věří, že evropská měna v České republice nebude přijata nikdy.

1.3 Scénáře přijetí společné měny

Euro se historicky zavádělo podle dvou různých scénářů. První, tzv. madridský scénář má dvě fáze. V první je euro zavedeno výhradně pro bezhotovostní styk, zatímco v hotovosti se platí původní národní měnou. Druhá fáze znamená přeměnu hotovosti z národní měny na mince a bankovky společné evropské měny. To vede k ukončení směnového cyklu. Madridský způsob zavedení eura byl uplatněn u zakládajících členů eurozóny. Druhému, méně nákladnému scénáři pro nově přistupující státy se přezdívá „Big Bang“. Nová měna se zavede komplexně pro hotovostní i bezhotovostní styk k jednomu konkrétnímu dni.

1.4 Role eura ve světové ekonomice

Jedním z důvodů pro založení eurozóny bylo oslabení amerického dolaru jako rezervní měny. Zavedení eura z tohoto pohledu znamenalo částečný úspěch. 60 % světových devizových rezerv je sice stále drženo v amerických dolarech, evropské měně však patří druhé místo s podílem kolem 20% (2). Euro tvoří zhruba 22 % zahraničních dluhů a je druhou nejpoužívanější měnou v mezinárodních platbách, na kterých má podíl cca 36%. První místo si drží americký dolar, jehož podíl činí přibližně 43 % (2).

1.5 Euro a budoucnost Evropské unie

Společná evropská měna je primárně projektem ekonomickým, má ovšem důležitou politickou a symbolickou hodnotu. O to důležitější tato hodnota je v době, kdy se fungování Evropské unie pod tlakem okolností mění. V roce 2017 naznačila Evropská komise pod vedením J. C. Junckera několik scénářů, jimiž by se mohlo společenství nadále ubírat. Kroky, které by vedly k naplnění některého z modelů, sice nebyly realizovány, ale dokument měl velký význam z jiného důvodu. Poprvé v něm nejvyšší místa EU připustila myšlenku vícerychlostní Evropské unie. Jednou z realistických možností byla formace jádra EU kolem států eurozóny. To by

v praxi znamenalo poměrně výraznou komplikaci pro státy, které stále používají vlastní národní měnu. Tomuto scénáři hraje do karet i brexit. Velká Británie byla nejvýznamnější zemí, která otevřeně deklarovala, že k jednotné evropské měně přistoupit nehodlá.

Pandemie koronaviru debaty o reformě evropských institucí dočasně odsunula. Je ale téměř jisté, že se po jejím odeznění vrátí zpět. Čeští politici a diplomaté budou stát před velkou výzvou, jakým způsobem svým unijním partnerům vysvětlit případnou neochotu České republiky vstoupit do eurozóny a nést možné negativní dopady s takovým rozhodnutím spojené.

2. Vymezení cílového stavu a souvisejících rizik

Hospodářství České republiky je úzce navázáno na státy eurozóny, zejména pak Německo. Bylo by vhodné i výhodné s nimi obchodovat bez kurzového rizika a transakčních nákladů, a to nejen v rámci vývozu, ale i dovozu technologických celků. Obchodování surovin na burzách se děje v eurech či dolarech a na těchto měnách se uzavírají jednotlivé kontrakty. S ohledem na otevřenost české ekonomiky je žádoucí snižovat kurzové riziko, což by usnadnilo českým společnostem a firmám se soustředit na tvorbu vlastní přidané hodnoty.

Pro přijetí eura není potřeba klást žádné další podmínky. Po dluhové krizi eurozóny byly přijaty nové mechanismy, které zvedly robustnost celého systému (3). Jedním z opatření uvedených v souvislosti s ochrannými mechanismy je společný dozor nad fiskální politikou jednotlivých členů eurozóny. Dalším vhodným krokem by mohla být společná fiskální strategie, která by Evropské komisi umožnila kontrolu i aktivní zásahy do fiskálních postupů členů eurozóny, zvláště pak jižní části Evropy, která je více problematická a vysoce zadlužená. Zjednodušeně řečeno by Evropská komise mohla za fiskálně nezodpovědné vlády provádět „černou práci“. Česká republika by si tento mechanismus ovšem neměla klást jako podmínku zavedení eura. Jedná se o obzvláště citlivou politickou otázku, která vyžaduje hluboké uvědomění voličů jihoevropských států i České republiky.

Přijetí eura eliminuje měnové riziko v obchodech s ostatními členy eurozóny. Pro občany znamená méně návštěv směnárny a bank. Velikost celého bloku představuje robustnější ochranu vůči spekulativním útokům. Jednou z hlavních výhod je bezesporu prosperita zahraničního obchodu a s tím spojené přílivy investic ze zahraničí (4). Nesmíme opomenout, že by nižší úrokové sazby vedly ke snížení nákladů na pořízení kapitálu. V praxi by to znamenalo větší počet nových firem, které by ekonomicky podporovaly stát prostřednictvím vybraných daní. Jednoznačnou nevýhodou zavedení eura je omezení vlastní monetární

strategie. Nutno ovšem dodat, že i dnes musí Česká národní banka brát při svém rozhodování do úvahy monetární politiku Evropské centrální banky včetně nastavování sazeb. Důvodem je úzká provázanost české ekonomiky s ekonomikami evropskými. S přijetím eura se pojí náklady na úpravu informačních systémů, přecenění zboží, přeškolení personálu, změně katalogů a mnoho dalších výkonů. Tyto náklady jsou ovšem jednorázové. Výhody společné evropské měny budou naopak dlouhodobé, zejména pak snížení transakčních nákladů s partnery v zahraničí (5).

Palčivou otázkou v diskuzích o přijetí eura představuje nárůst cen. Příklad Slovenska nám ovšem názorně ukazuje, jakým způsobem lze tento problém v krátkém období účinně řídit a minimalizovat, ne-li zcela odstranit. Slovenská republika zavedla opatření, které obchodníkům po přechodu na euro nařizovalo uvádět po určité přechodné období u prodávaného zboží cenu v eurech a slovenských korunách zároveň. Cenová transparentnost se tím pro koncového spotřebitele značně zvýšila.

V následných obdobích může mít přijaté euro negativní vliv na dovozní ceny a konečnou cenovou hladinu. Posilování koruny by bylo patrné v nižších pořizovacích cenách zejména elektroniky. To vše za předpokladu, že by koruna výrazně posilovala na úkor amerického dolaru, eura nebo japonského jenu. Trend posilování koruny vůči euru z konce prvního desetiletí tohoto tisíciletí byl však přerušen finanční krizí a devizovými intervencemi České národní banky (ČNB), která od 7. 11. 2013 uměle oslabovala kurz koruny vůči euru. Kurz se před zásahem ČNB pohyboval kolem 25,5 Kč/EUR (6). Aktuální hodnota kurzu je na 25,8 Kč/EUR (7). Na vývoji kurzu české koruny lze demonstrovat, že během posledních 6 let naše měna vůči euru vůbec neposílila. Podobný vývoj můžeme pozorovat i u ostatních měn (8). Obavy z růstu cenové hladiny (inlace) se tedy zdají být za současné ekonomické situace neadekvátní.

Aby byl výčet nejčastějších argumentů proti přijetí eura kompletní, musíme uvést ještě jeden. Je jím údajné splácení dluhů fiskálně nezodpovědných zemí eurozóny prostřednictvím Evropského stabilizačního mechanismu (ESM, „Euroval“). Vklad do systému ESM je povinný pro všechny členy eurozóny. Zde je však potřeba podotknout, že ve skutečnosti žádný stát EU neručí za dluhy jiného členského státu. Státům zúčastněným v ESM v nejhorším případě hrozí ztráta jejich vlastních vkladů. ESM je seniorním (přednostním) věřitelem a závazky vůči jeho fondu jsou spláceny přednostně (10). Půjčku navíc musí odsouhlasit všichni členové ESM. Vstupem do ESM by Česká republika musela splatit poměrnou část upsaného základního kapitálu fondu ve výši zhruba 1,784 miliard € (přibližně 46 miliard Kč při kurzu 25,8 Kč/EUR), a to prostřednictvím splátek po dobu 4 let. Zbývá část upsaného základního kapitálu, která na

ČR připadá (dalších přibližně 357 miliard Kč), je fakticky jen příslibem zárukou, s jejíž platbou se nepočítá. Fond ESM je totiž oprávněn pro schválené operace získávat další kapitálové zdroje na finančních trzích (11).

TOP tým považuje EU (podle teorie OCA) za optimální měnovou oblast (12). Evropská unie v našich očích naplňuje všechna ekonomická i politická kritéria. Členské ekonomiky jsou plně propojeny a nečelí významným asymetrickým šokům. Mobilita osob, služeb, zboží i kapitálu je vysoká a nadále roste. Unijní země mají politickou vůli sdílet svůj osud a náklady a společně řešit přicházející výzvy. Česká republika je z pohledu teorie OCA vhodným kandidátem vstupu do eurozóny (13).

Rozhodování o přijetí eura by rozhodně mělo zahrnout důsledné zvážení geopolitického hlediska. Všechny největší evropské ekonomiky (Německo, Francie, Itálie a Španělsko) spolu s dalšími 19 státy Evropské unie euro používají. Je zde tudíž reálná možnost, že utvoří blok, který bude chtít postupovat v integraci rychleji. To by bylo pro Českou republiku z hlediska ekonomických i geopolitických dopadů značně nevýhodné. Česká diplomacie musí být schopna zabránit případným snahám o reformy, které by zhoršovaly postavení nečlenských států eurozóny alespoň do doby, než bude Česká republika na přijetí eura připravena.

3. Navrhovaná opatření

- TOP tým vyzývá vládu ČR ke spuštění kontinuální informační kampaně k euru. Kampaň musí v racionální rovině a bez emocí seznámit veřejnost s výhodami i nevýhodami přijetí eura a vyvracet všechny související dezinformace a mýty.
- TOP tým vyzývá vládu ČR, aby se ČR k 1. 1. 2023 zapojila do Evropského mechanismu směnných kurzů ERM II.
- TOP tým vybízí vládu ČR, aby vypsala soutěž na grafické ztvárnění euromincí.
- TOP tým prosazuje zavedení společné evropské měny co nejdříve. Žádá vládu, aby jako nejbližší realistický termín přijetí eura stanovila 1. 1. 2025 a spolu s ním představila plán naplnění maastrichtských kritérií, která tento vstup k příslušnému datu umožní.
- TOP tým vyzývá vládu České republiky, aby usilovala o naplnění konvergenčních kritérií v co nejkratším časovém horizontu.
- TOP tým doporučuje zvolit scénář „velkého třesku“ (Big Bang) pro přijetí eura v České republice. Stará měna se zruší a nová zavede k jednomu konkrétnímu dni.
- TOP tým podporuje, aby informační kampaň k přijetí eura byla spuštěna již v roce 2022 a do roku 2024 začala být plněna konvergenční kritéria. Jen tak bude reálné stanovit datum přijetí eura mezi roky 2025 až 2028, tedy ve stejném časovém období jako Rumunsko.
- TOP tým a jeho krajské organizace budou výše uvedené aktivity podporovat osvětovou činností – zejména pořádáním debat, přípravou infografik a objasňováním nepřesných informací či mýtů.

4. Bibliografie a další zdroje

- (1) https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-487-introducing-euro-seen-positive-euro-area-countries-2020-jul-27_en
- (2) <https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/html/ecb.ire202006~81495c263a.en.html>
- (3) <https://www.thebalance.com/eurozone-debt-crisis-causes-cures-and-consequences-3305524>
- (4) http://www.euroskop.cz/gallery/2/850-studie_vlivu_zavedeni_eura_v_cr_na_ekonomiku.pdf
- (5) https://is.muni.cz/th/w4zfc/DIPLOMOVA_PRACE.pdf
- (6) <https://www.patria.cz/zpravodajstvi/3796920/pred-rokem-skoncily-devizove-intervence-cnb-trvaly-41-mesicu.html>
- (7) <https://www.patria.cz/kurzy/CZK/EUR/graf.html>
- (8) <https://www.patria.cz/kurzy/CZK/USD/graf.html>
- (9) <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.cs.html>
- (10) <https://www.businessinfo.cz/navody/evropsky-stabilizacni-mechanismus/>
- (11) <https://www.niedermayer.cz/aktuality/articles/potencialni-pristoupeni-ceske-republiky-do-eurozony>
- (12) https://www.researchgate.net/profile/Oleksandra-Stoykova-3/publication/330014106_OPTIMUM_CURRENCY_AREAS_THEORY_AND_APPLICATIONS/links/5c2a07bc299bf12be3a399b8/OPTIMUM-CURRENCY-AREAS-THEORY-AND-APPLICATIONS.pdf
- (13) <https://www.sav.sk/journals/uploads/0621142703%2013%20Hedija+RS.pdf>

ERM II

<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Kurzovy-mechanismus-ERM-II-a-kurzove-konvergenčni-kriterium/>

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/introducing-euro/adoption-fixed-euro-conversion-rate/erm-ii-eus-exchange-rate-mechanism_en

O euru

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area_en

Podmínky konvergence

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/enlargement-euro-area/convergence-criteria-joining_en

Konvergenční report

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip129_en.pdf

Benefity €

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/benefits-euro_en

Portál EU o €

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area_en

Státy, které € používají

https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/carry/using-euro/index_en.htm